

Stílus eszközök

Irodalmi formák és kódok

Összeállította: György Veress Imola

Segédszerkesztők: Dézsi Eleonóra, Tóth Mária Orsolya

Hullt a hó, minden fehér, biztosan hideg is van.

„Most tél van és csend és hó és halál.
A föld megőszült;”

Stílusesszközök csoportosítása

- **Szóképek:** a szemléletesség, a képszerűség eszközei. Valamilyen képet festünk a szavakkal; névátvitel vagy névcseré.
- **Retorikai alakzatok:** olyan kifejezések, amelyek a szöveg stílusának élénkségét, élénkítését szolgálják, beszédszépítő, nagyobb kifejezőerőt szolgáló eljárások, melyek mutatkozhatnak a hangalakban a szerkesztésben, de szövegszervező erővé is válhatnak.

Metafora

Használati köre:

Irodalmi nyelv	Köznyelv
„kopasz az almafa”	Ezen a kopasz dombon nincs egy csepp árnyék.
„színarany szalma”	Az aranyhajú kislány tetszik neki a legjobban.
„a szőlőhegy kincse”	Kincsem, bogaram, gyere ide!

Szilágyi Domokos: Ősz

A metaforák szerkezete

◉ Kéttagú metafora:

- „köd a lelke”
- „Kis gilicém, kicsi lányom...”
- „Most bujdosás a kenyere”
- „Valahol a tenger fölött száll felénk egy nagy fehér felhő. Azok a gólyáink. És száll egy nagy fekete felhő. Azok a fecskék.”
(Gárdonyi Géza: Március)

◉ Egytagú metafora:

- Kifli, de nem ehető. Mi az?

A metaforák nyelvtani felépítése

Birtokos szerkezet:	Összetett szó:	Minőségjelzős szerkezet:	Alany-állítmány:
a száj bútorzata	bálna-út	fekete gyémánt	„a rákok, sétáló kavicsok”
„a szőlőhegy kincse”	„papagáj-hajnal”	„nagyhasú pince”	„a szilvafa, árva”
„szénapadlásnak foglya”			„A tó jege, az alvó nap szemüvege.

A megszemélyesítés

**A metaforának egyik változata.
Élettelen dolgokat élőkként mutat be.**

„Mikor utójára megállt s visszaneézett,
A torony bámult rá...” (Petőfi Sándor: János Vitéz)

A szinesztézia

„Kicsalta a leányt **édes beszédével.**”

Ízlelés

Hallás

(Petőfi Sándor: János Vitéz)

Milyen szempontok alapján kerültek egy oszlopba, illetve egy sorba az alábbi szinesztéziák?

	a hang szúr	a hang tűi	szóró hang
	a tekintet metsz	tekintetének gyémántkarca	éles tekintet
	a dal fölvilan	a dal fénye	fényes dal
	hegedül a hold	holdsugár- szonáta	halk sugár
	az illat énekel	illat-zene	halk illat

Milyen szempontok alapján kerültek egy oszlopba, illetve egy sorba az alábbi szinesztéziák?

	Alany-állítmány	Birtokos szerkezet	Jelzős szerkezet
Hallás-tapintás	a hang szúr	a hang tűi	szóró hang
Látás-tapintás	a tekintet metsz	tekintetének gyémántkarca	éles tekintet
Hallás-Látás	a dal fölvilan	a dal fénye	fényes dal
Hallás-Látás	hegedül a hold	holdsugár- szonáta	halk sugár
Szaglás-Hallás	az illat énekel	illat-zene	halk illat

Az allegória

- ◉ Összetett költői kép.
- ◉ Jellemzően egy egész versszak központi elemévé válik, vagy akár az egész versen végigvonul.

Pl. Petőfi Sándor: Föltámadott a tenger

A hasonlat

HASONLÍTOTT	Közös tulajdonság, cselekvés	Kötőszó/névutó/ toldalék	HASONLÓ
kagyló testébe fogadott gyöngyét	óvom	mint	a szót
(TE)	egyszerre bukkansz ki	gyanánt	tűzokádó <i>gyanánt</i>
a csillag	potyog	-ként	gyöngyszilánkokként

„Mint kagyló testébe fogadott gyöngyét...
óvom a szót, a hazulról hozottat.” (Magyari Lajos)

„Ki és mi vagy? hogy így tűzokádó gyanánt
Tenger mélységéből egyszerre bukkansz ki.” (Petőfi Sándor)

„Gyöngy a csillag, úgy ragyog,
gyöngyszilánkokként potyog” (József Attila)

Az ismétlés

- ◉ **Szóismétlés:**

„És zokog és zörög nevem
a koszorún: **Jelen! Jelen!**” (Zelk Zoltán)

- ◉ **Sorismétlés:**

„Nem tartottam lovam száját, ...
Nem tartottam lovam száját” (Megjártam a hadak útját)

- ◉ **Gondolatritmus:**

„Jó napot, jó napot tizenkét kőműves!
Neked is jó napot Kelemen Kőműves!” (Kőműves Kelemenné)

A felsorolás

- Megjártam a hadak útját:
„Harcoltam én a hazáért, /Istenért és szabadságért!”
- Ady Endre – A magyar Ugaron:
„a gaz lehúz, altat, befed.”
- Balassi Bálint: Egy katonaének
„Mező jó illatot, az ég szép harmatot /ád,”; „Holott sebesedik, /öl,
fog, vitézkedik, /homlokán vér lecsordul.”; „Az párduckáppákkal,
/fényes sisakokkal, /forgókkal szép mindenik.”; „Ki strázsát áll, ki
lováról leszáll, /nyugszik reggel”; „Az jó hírért, névért, /s az szép
tisztességért”; „Vagdalkoznak, futtatnak”
- József Attila – Derengő rózsza:
„Tavaszom, hajnalom lakatja. /szerelmem atyja!”
- Tóth Árpád – Körúti hajnal:
„Csüggeteg és halovány tavaszi kincse”; „Tompa, telt hangon”

A halmazás

- Illyés Gyula – Vidám reggel:
„Tündököl tető, ég, fa, fű,
meg a szívem a tisztaságtól.”

A fokozás

- Szilágyi Domokos – Ősz:
„Avar hullámzik, bokámat nyaldossa,
szívemig fölárad.”

Az ellentét

- **József Attila: *Derengő rózsza***

Hátba is ütötte ↔ és ő mosolygott

Derű, ↔ de bú a foglalatja

Tavaszom ↔ hópelyhek

Reszketés ↔ böködik

- **Szabó Lőrinc: *Tücsökzene. A nyugodt csoda***

Semmi közöttök hozzám ↔ nekem üzentek,
sok hű kis barát

Csak szép a világ ↔ vigasz, izgatott nap romjai

A párhuzam

- Petőfi Sándor - Szeptember végén:
„Elhull a virág, eliramlik az élet...”
- Petőfi Sándor - Reszket a bokor, mert...
**„Reszket a bokor, mert madárka szállott rá,
Reszket a szívem, mert eszembe jutottál.”**

**„Teli van a Duna, tán még ki is szalad,
Szívemben is alig fér meg az indulat.”**

Összefoglaló táblázat:

SZÓKÉPEK	RETORIKAI ALAKZATOK
METAFORA	ISMÉTLÉS:
MEGSZEMÉLYESÍTÉS	GONDOLATRITMUS
SZINESZTÉZIA	FELSOROLÁS
ALLEGÓRIA	HALMOZÁS
HASONLAT	FOKOZÁS
	ELLENTÉT
	PÁRHUZAM

Feladat

- Milyen stíluseszközöket ismersz fel az alábbi idézetben?

„Ott kint a télnek bús haragja
Fagyosan zordul, dúlva-dúl,
A lombjavesztett fákon által
A vihar zúg, süvölt vadul.”

Tóth Árpád: Ott kint a télnek bús haragja...

Felhasznált irodalom:

- ◎ Bárdos László – Szabó B. István – Vasy Géza: *Irodalmi fogalmak kieszótára. Tanlexikon.* Korona Kiadó, 1996.
- ◎ Máthé András–Szász Mihálykó Mária: *Magyar nyelv és irodalomolvasás. Tankönyv az V. osztály számára.* Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2008.
- ◎ Máthé András–Szász Mihálykó Mária: *Magyar nyelv és irodalomolvasás. Tankönyv a VI. osztály számára.* Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2008.
- ◎ Máthé András–Szász Mihálykó Mária: *Magyar nyelv és irodalomolvasás. Tankönyv a VII. osztály számára.* Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2008.
- ◎ Tulit Ilona: *Magyar nyelv és irodalomolvasás. Tankönyv a VIII. osztály számára.* Editura T3, Sfântu Gheorghe, 2005.